

Kolláth György alkotmányjogász

De/viza/fogó a parlamentben

A kormány időhúzó, ravaszdi, kétarcú indítvánnyal elvben absztrakt: valójában rávezető és perdöntő mélységű alaptörvény értelmezést szeretett volna kapni. Az Alkotmánybíróság (AB) 2014 március 17-i, elsőprően többségi határozata kikerülte a csapdát a devizahiteles szerződések határesetet képező magánjogi és közjogi mezsgyéjét érintően. (Magánjog: egyenjogú és mellérendelt felek viszonya. Közjog: (köz)hatóság és a neki, a törvényének is alárendelt ügyfél kapcsolata.) Határhelyzet: kevés valódi, tiszteletben tartott jog, több erőfölény, sok demagógia, ambivalens állami részvét(el), pl. ócsai ócsítás. Továbbá: kusza és nivótlan, kontraproduktív gazdaság-, társadalom- és szociálpolitika, durva intézmény-ellenesség, túltengő sérelem és érzelem, kikezdett jogbiztonság. Az AB mégse dőlt be. Javára szolgált a rendszerszintű óvatosság: defenzív, kiegyensúlyozott, a (kül)honi igazságszolgáltatás peremfeltételeit, és a hatalom-megosztásban kapott rendeltetését tisztelő döntést hozott. Kivételesnek nyilvánította, hogy a jogalkotó állam egyáltalán beavatkozhasék magánjogi szerződésekbe, és ehhez korrekt jogi feltételeket társított.

Még kegyet is gyakorolt a jogalkotó állam iránt, pótolta ugyanis annak – s az alaptörvénynek – eredendő bűnét és hibáját. A '89-es alkotmány rendszerváltó vívmányként a piacgazdaságot alapelvi súlyú tétellel emelte. Az Orbán-pátens ezt kiszórta, és helyén „értéktermelő munkán alapuló gazdaságot” vizionált. Ám, mivel a piacgazdaság egyik döntő leágazása a szerződéses szabadság, azt az AB kvázi alkotmányozva visszaemelte a magán- és a közjog rendjébe. Elismerés jár érte.

Március 15-én hatályba lépett az új Polgári Törvénykönyv. Sorjáznak elő a szekrényből a csontvázak. Mind a régi, mind az új Ptk. rendezi a bíróság által történő szerződés-módosítást. Normális esetben ez a felek közös akaratának a dolga. Tartós jogviszonyokban azonban utóbb bekövetkezhetnek olyan körülmények, amelyek az eredeti kontraktust egyik vagy mindkét oldalon tarthatatlanná teszik. Ilyenkor jöhet a bírói út. Bár 1991 óta az AB elvi határozata mentén volt és van jogi lehetőség nem bírói, hanem jogalkotási úton is belenyúlni polgári jogi szerződésekbe: ám ezt sem a régi, sem az új Ptk. nem intézményesíti. Kár. Mitől kódex valami, ha épp' a garanciát jelentő jogi mód nincs benne, ha az állam intézményvédelmi

kötelezettségének ez úton sem tesz eleget (mely utóbbira most is utalt az AB).

Jelentős tett ugyanakkor az AB részéről a magánjogi szerződésekbe való állami beavatkozás kritériumainak előírása. Főként az, hogy leegyszerűsítve itt a sokoldalú, méltányos érdekharmónia kötelező feltétel. Egyoldalúan (újból) megvágni a bankokat tehát tilos (lesz?). Továbbá, a kivételes törvényi beavatkozás is, paralel módon azokhoz az elvekhez van kötve, amikor ugyanezt – egyedi tekintetben – bíróság megtehetné. Világos, ésszerű ez így, mivel a megoldás nem ügyszám szerinti mennyiségi kérdés. Csakhogy, az AB friss elveit, ha rávetítenénk a már megtörtént végtörlesztésre és árfolyamgátra, fél kézzel megállapítható alaptörvény-ellenességet „kapnánk”. Veszett fejsze nyele. Mégis fontos mindez, mivel az új Ptk. az analógiaként szolgáló bírósági szerződés-módosításhoz a korábbinál szigorúbb feltételeket kapcsol, melyek egy részére az AB azonos szóhasználattal utal is. Csak a 3 új feltételt idézném: a) a körülmények megváltozásának lehetősége a szerződés megkötésének időpontjában nem volt előre látható, b) a körülmények megváltozását nem ő (mármint nem a kárvallott: a szerző!) idézte elő, c) a körülmények változása nem tartozik a rendes üzleti kockázat körébe. Az a) és a c) pont bukónak látszik.

Az új Ptk. beüzemelődni lassan, több fázisban fog. De a fenti követelmények már korlátjai lesznek a jogalkotói szabadságnak. Ezek nyomán pedig törvényi huszárvágással, más pénzére bázírozva nem jöhet a devizahitel mizéria „kivezetés”. (Hal)szálka a szemekben?!

Ej, deviza, hol a viza? A viza őshonos tokféle, hal, védett jószág. Tud vajon a magyar parlament ilyen halat fogni, halfogást megtanítani, védett egyedeket oltalmazni, tokfélét élőhelyén békén hagyni? Őshonost, amúgy szokott alakítani.